

Prikaz

Vladimir Filipović
**Ispod plavih šljemova – Motivi
 država za sudjelovanjem u misiji
 UNPROFOR 1992. – 1995.**

Plejada, Zagreb i University Press – Magistrat
 izdanja, Sarajevo, 2015, 335 str.

Ispod plavih šljemova – Motivi država za sudjelovanjem u misiji UNPROFOR 1992. – 1995. naslov je knjige Vladimira Filipovića, znanstvenog suradnika na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i autora brojnih znanstvenih radova. Knjiga je rezultat autorove višegodišnje istraživačke djelatnosti koja je svoj prvi oblik dobila u disertaciji pod nazivom *Nacionalni kontingenti mirovnih snaga Ujedinjenih naroda u Hrvatskoj 1992.-1995.: motivi država sudionica*, koju je Filipović 2014. godine obranio na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Iako je nastala na temelju spomenute disertacije, autor je svoje područje istraživanja proširio i na djelovanje UNPROFOR-a na području Bosne i Hercegovine te tako knjiga pruža dubinsku analizu, potkrijepljenu brojnim kvalitativnim i kvantitativnim podacima, ratnih zbivanja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1990-ih.

U prvom poglavlju, naslovljenom “Čuvanje mira i iskustva prošlosti”, definira se pojam mirovnih misija te uloga UN-a kao jedine svjetske organizacije koja provodi *peacekeeping*. Pojam međunarodne organizacije kojoj je zadatak čuvati svjet-

ski mir podrazumijeva i ideju kolektivne sigurnosti, koja je svoj institucionalni oblik dobila tek završetkom Drugog svjetskog rata i osnivanjem UN-a. Završetkom hladnoratovskog razdoblja i promjenom sigurnosne paradigme, uz tradicionalni *peacekeeping*, došlo je i do razvoja četiriju novih vrsta mirovnih misija: *upravljanje tranzicijom*, *prošireni peacekeeping*, *nametanje mira (peace enforcement)* i *operacije potpore miru (peace support operations)*. UNPROFOR je bio *uhodana praksa* tradicionalnog *peacekeepinga*, no uključivanjem triju stalnih članica Vijeća sigurnosti UN-a – Francuske, Velike Britanije i Rusije – ova je misija dobila dodatnu političku težinu.

Osim triju *standardnih* pristupa u teoriji međunarodnih odnosa – realističkog/neorealističkog, liberalno-idealističkog i kritičko-radikalnog – u drugom se poglavlju (“Teorijski pristupi: motivi država za sudjelovanjem u mirovnim misijama”) razmatraju i konstruktivistički pristup, teorija javnog dobra i teorija srednjeg dometa, a na kraju se poglavlja nalaze i objašnjenja izvan područja teorije međunarodnih odnosa, tzv. *ad hoc* objašnjenja motiva država, koja pružaju cjelovit okvir za daljnju analizu motivacije država za sudjelovanjem u mirovnim misijama. Iako sve teorije pružaju uvjerljiva tumačenja motiva država, najvažnije je spomenuti realistička/neorealistička tumačenja, jer su se gotovo sve države uključene u UNPROFOR vodile upravo takvim pristupom.

Treće poglavlje (“‘Vrući krumpir’ za UN”) analizira motive i tijek uključivanja UN-a u ratna zbivanja na području bivše Jugoslavije. UNPROFOR je podrazumijevao tradicionalni *peacekeeping* u Hr-

vatskoj, prošireni *peacekeeping* u Bosni i Hercegovini, a od 1993. i *preventivni razmještaj* u Makedoniji, čime je postao najkompliciranijom misijom u povijesti UN-a. S obzirom na svjetska zbivanja početkom 1990-ih, Jugoslavija nije bila u fokusu međunarodne zajednice, ali nastavak agresije i ratni zločini koji su uslijedili, a posebice strah kako bi širenje rata izazvalo još veće regionalne nestabilnosti opasne i po svjetsku sigurnost, potaknuli su međunarodnu zajednicu na aktivan angažman. Iako su od samih početaka različita tumačenja i viđenja uzroka rata država uključenih u UNPROFOR predstavljali veliki problem za kolektivno djelovanje, svim je državama glavna preokupacija bila upravo zadržavanje rata na prostoru Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

“Francuski doprinos miru” četvrto je poglavlje, koje se bavi analizom motiva Francuske za sudjelovanjem u UNPROFOR-u. Oslanjajući se na neorealistički pristup, Francuska je sudjelovanje u UNPROFOR-u vidjela kao mogućnost ostvarenja strateških interesa i zadržavanje pozicije u međunarodnoj zajednici. Od samih se početaka, uz to što se zalagala za očuvanje Jugoslavije, naglašavajući jednakost krivnje strana u sukobu, nametala i kao predvodnica misije, želeći tako spriječiti Njemačku da proširi svoj utjecaj na Istočnu i Jugoistočnu Europu. Isto tako, inzistirajući na tome kako se radi o *europskom problemu*, Francuska je vidjela priliku za jačanje europske integracije u kojoj će ona imati značajnu ulogu, pritom također želeći spriječiti aktivniju ulogu SAD-a i NATO-a. Međutim, takva se francuska politika naglo mijenja 1995., padom zaštićene zone Srebrenice, kada joj nije ostalo ništa drugo nego podr-

žati aktivniju i odlučniju ulogu Sjedinjenih Država.

Peto poglavlje (“Britanska ustrajnost”) bavi se Velikom Britanijom, državom koja je imala jednu od najzapaženijih uloga u UNPROFOR-u. Iako je bila najglasniji protivnik intervencije, Velika Britanija otvoreno je zagovarala osnivanje UNPROFOR-a, iako do kraja rata nije uputila svoje vojnike u Hrvatsku, nego samo u Bosnu i Hercegovinu. Od tada UNPROFOR postaje sastavnim dijelom britanske vanjske politike kojim je, sukladno *dubokom konzervativnom realizmu*, željela ostvariti svoje geostrateške ciljeve i interese u Jugoistočnoj Europi te zadržati ulogu u međunarodnim odnosima, koja bi bila ugrožena potencijalnim francuskim vodstvom u UNPROFOR-u. Uz čvrsto odbacivanje intervencije, drugi stup britanske vanjske politike prema Jugoistočnoj Europi bilo je izjednačavanje strana u sukobu i naglašavanje jednake odgovornosti svih aktera za rat, te su se britanske političke elite žestoko protivile mogućnosti intervencije protiv Srba i odbijale otvoreno osuditi agresiju na Hrvatsku te Bosnu i Hercegovinu, zbog čega su se našle na meti kritika svjetske javnosti.

Raspadom Sovjetskog Saveza, Rusija postaje njegovim formalno-pravnim nasljednikom te počinje *rusko “hvatanje koraka”* – što je ujedno i naslov šestog poglavlja – sa Zapadom. UNPROFOR je bio pozdravljen u Rusiji jer se u njemu vidjela mogućnost pozicioniranja nove ruske države na međunarodnoj sceni, a ujedno je značio i držanje NATO-a po strani. Međutim, uzimajući u obzir realistički pristup, Rusija je također morala voditi brigu i o održavanju prijateljskih odnosa sa Zapadom u kojemu je vidjela mogućnost po-

litičkog i ekonomskog oporavka zemlje. Iako je ruski kontingent, posebice u Hrvatskoj, ostao zapamćen po pristranosti i kriminalnim radnjama, takav pristup nije bila službena politika Moskve, već se radilo o prilici za zaradom, lako ostvarivom u području sive ekonomije koja je bujala u ratom zahvaćenim područjima. Također, Rusija nije imala stvarnu namjeru intervenirati u korist Srbije jer za to nije imala kapaciteta, a i time bi se zamjerila Zapadu kojega je trebala za partnera.

U sedmom i osmom poglavlju ("Realiteti zaogrnuti mitovima: Kanada" i "Nizozemski kredibilitet") analiziraju se motivi za sudjelovanjem Kanade i Nizozemske te se problematiziraju dva kontroverzna slučaja u kojima su sudjelovali kanadski i nizozemski kontingent. Za Kanadu sudjelovanje u mirovnim misijama nije bilo samo vojno-diplomatska aktivnost, već je postalo dijelom nacionalnog identiteta. Vodeći se neorealističkim načelima, Kanada se sudjelovanjem u UNPROFOR-u željela uključiti u europske poslove te održati stabilnost na jugoistoku Europe, ali i ojačati svoj ugled miroljubive sile koja bi mogla biti poveznica između UN-a i NATO-a. Kontroverze s kanadskim kontingentom tiču se njegove uloge u Medačkom džepu, odnosno kanadskim tvrdnjama o *slavnoj bitci* kojom je odbijen napad HV-a te spriječeno daljnje etničko čišćenje. Ispostavilo se kako za takve tvrdnje ne postoji niti jedan dokaz, već kako se radi o *mitu*, kojim su Kanađani željeli povratiti reputaciju mirotvoraca poljuljanu događajima iz Somalije s početka 1993.

Od početka djelovanja UNPROFOR-a Nizozemska je tražila aktivniju ulogu te se pokušala nametnuti kao moralni autoritet,

snažno zagovarajući zajedničku europsku akciju. Dok je 1991. uglavnom podržavala jedinstvo Jugoslavije, ne naglašavajući Srbiju kao agresora, početkom rata u Bosni i Hercegovini nizozemska retorika prema Srbiji naglo postaje oštrija. Krajem 1993., kako bi se sačuvao nizozemski ugled u međunarodnoj zajednici, nizozemski se kontingent razmješta na područje zaštićene zone Srebrenica i tamo ostaje sve do pokolja i najvećeg ratnog zločina u Europi nakon Drugog svjetskog rata. Iako namjera knjige nije bila dati konačan odgovor o tome tko snosi krivnju za Srebrenicu, može se zaključiti kako krivicu snose i bosanskohercegovački Srbi koji su pokolj učinili, ali i svi međunarodni akteri koji su, vodeći se samo deklarativno humanošću i moralom, a zapravo vlastitim interesima, udovoljavali srpskom vodstvu te odbijali poduzeti odlučnije mjere protiv njega.

U devetom i desetom poglavlju ("Europsko zamrzavanje" i "Domaćini u našoj zemlji") analiziraju se motivi sudjelovanja četiriju europskih država, od koje su dvije etablirane demokracije – Danska i Belgija – a dvije tranzicijske – Čehoslovačka/Češka i Poljska, dok se u posljednjem poglavlju govori o motivaciji neeuropskih država – Argentine, Nigerije, Nepala te Jordana i Egipta. Spomenute europske države bile su zadovoljne djelovanjem u okviru UN-a, a ključni motiv uključivanja u UNPROFOR, iako je značilo *zamrzavanje stanja*, bilo je zadržavanje rata na području bivše Jugoslavije i sprječavanje širenja sukoba na susjedne države što bi moglo ugroziti regionalnu i svjetsku sigurnost. Političke su elite neeuropskih država uključivanjem u UNPROFOR nastojale afirmirati svoje politike kako u domaćoj javnosti tako i u

međunarodnim odnosima te se pokazati Zapadu kao pouzdani partneri. U većini slučajeva kontingenti neeuropskih država pokazali su se neprofesionalnim, nespretnim te sklonim kriminalnim radnjama, kao što je to bio slučaj s nigerijskim, nepalskim i jordanskim kontingentom.

Iako nisu analizirane sve države koje su sudjelovale u UNPROFOR-u, to nimalo ne umanjuje vrijednost ove knjige, koja nudi potpuno nove uvide, prilično realno i objektivno opisujući motive država za uključivanjem u rješavanje ratnih zbivanja na području bivše Jugoslavije. Glavni je zaključak ove knjige kako rasprava o UNPROFOR-u nije rasprava o UN-u kao

međunarodnoj organizaciji, već o državama članicama te njihovim politikama i interesima koje su željele ostvariti, pritom kriveći UN za sve neuspjehe, a sebi pripisujući zasluge kada im je to išlo u prilog. Dajući osobnu ocjenu misije, Filipović zaključuje kako je UNPROFOR bila neuspješna misija za sve one koji su vjerovali njezinim proklamiranim ciljevima te za samu međunarodnu zajednicu čijem su ugledu naštetile brojne kontroverze, dok je uspješna bila za sve države koje su se, vodeći se *realpolitikom*, okoristile bilo pozicioniranjem u međunarodnoj zajednici, ostvarivanjem strateških interesa ili novčano, sudjelovanjem u misiji.

Elena Milaković

Fakultet političkih znanosti, Zagreb